

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ПЕДАГОГІЦІ

В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Богомолова М.Ю.

*кандидат педагогічних наук,
докторант кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту
Херсонського державного університету
м. Херсон, Україна*

50-ті роки ХХ ст. характеризуються складною соціально-економічною ситуацією в Україні, яка склалася в силу багатьох чинників: у результаті війни 1941 – 1945 рр., поширенням дитячої безпритульності, а також низьким рівнем освітньої політики радянського уряду. Тому саме в цей час починає активно розроблятися соціально-педагогічна проблематика і особлива увага зосереджується саме на соціальному вихованні. Подібна ситуація склалась і сьогодні, що актуалізує тему нашого дослідження, оскільки у світі в цілому надзвичайно гострою залишається проблема соціального виховання дітей сиріт та дітей, що залишились без батьківського піклування у результаті безробіття, воєнних конфліктів, економічної кризи, тощо.

Аналіз помилок формування системи соціального виховання у 50-х рр. ХХ ст. допоможе нам у формуванні сучасної досконалої системи соціального виховання особистості.

Більш детально аспекти розвитку соціального виховання в досліджуваний період було висвітлено в історико-педагогічних працях 90-х років ХХ – початку ХХІ століття А. Аблятиповим, А. Березівською, В. Виноградовою-Бондаренко, П. Дроб'язком, Л. Ковальчук, В. Курило, О. Любар, А. Медвідь, Н. Побірченко, М. Стельмахович, Б. Ступариком, О. Сухомлинською, Д. Федоренко, В. Федяєвою та ін.).

Метою нашої роботи є дослідження соціального виховання особистості в педагогіці В.О. Сухомлинського.

Василь Олександрович Сухомлинський один із тих діячів, хто стояв біля витоків соціального виховання особистості, виникнення оновленої педагогіки

співробітництва, відновлення у вихованні пріоритету загальнолюдських цінностей.

Одним з найважливіших завдань практичної та теоретичної діяльності Василя Олександровича стало формування в дитини особистого ставлення до оточуючого світу, розуміння своєї справи і відповідальності перед рідними, близькими, суспільством і перед своєю совістю, - через особисте. Таким чином, здійснювалася соціальна орієнтація дитини. Розуміючи, що успіх багато в чому залежить від взаємин учителя і учнів, Сухомлинський визначив ті принципи і правила, яких має дотримуватись педагог, набуваючи професійної майстерності. Це, перш за все, встановлення доброзичливих стосунків з учнями, без чого неможливий виховний процес [1, с. 34].

Проте, спілкування з школярами не може обмежуватись стінами школи. У Павлівській середній школі стали традиційними походи, спостереження за сходом і заходом сонця, читання віршів і складання оповідань біля вогнища, слухання музики поля, лісу, річки, повітря. На думку Сухомлинського, учитель повинен досконало володіти уміннями в тій чи іншій трудовій діяльності, бути майстром своєї справи, мати яку-небудь трудову пристрасть [1, с. 59].

У щирому спілкуванні учня та вчителя відбувається складний процес виховання досконалої особистості – майбутнього громадянина своєї країни, корисної людини для суспільства [3, с. 67].

Одна з найважливіших соціально-педагогічних проблем, яка турбувала В.О. Сухомлинського, чим зумовлена девіантна поведінка підлітків і як їй запобігти. Він вивчив матеріали слідства по 460 кримінальним справам. У кожній сім'ї, яка давала суспільству правопорушника або злочинця, було щось недобре. У багатьох сім'ях існувала духовна убогість людських стосунків, а в школах, в класних колективах, де навчались ці підлітки, ніхто не цікавився, які їхні інтереси і потреби, у чому вони знаходять радість буття [3, с. 106].

На думку Сухомлинського, все залежить від виховання в дитинстві й від соціального виховання зокрема. Якщо дитину не вчити вкладати свої духовні

сили в іншу людину, вона не навчиться розуміти, відчувати, оцінювати саму себе, віддаючи свої сили творінню добра для іншої людини; у роки отроцтва такий вихованець наче перестає помічати, що живе серед людей.

Сухомлинський прагнув до того, щоб стосунки дитини з іншими людьми і вдома, і в школі будувались на обов'язкові та відповідальності. Осмислення і переживання вихованцем свого обов'язку перед матір'ю, батьком, вчителем – саме з цього повинно починатися пізнання дитиною світу людини [2, с. 406].

По-друге, треба навчати створювати і оберігати красу у всіх її багатогранних проявах. Чим більше в людині сил і можливостей для активної діяльності, тим більш важливу роль у формуванні її моральної сутності відіграє створення краси, сердечна турбота про красу, особливо в людських взаєминах, в служінні високим ідеалам [11, с. 69].

По-третє, необхідно досягти, щоб основою людської гідності були громадянські думки, почуття, тривоги та громадянська відповідальність.

По-четверте, важливим є культивування і розвиток співчуття і жалю до всього живого, розвиток сердечної чутливості до прекрасного і, звичайно, культивування жалю до людини.

По-п'яте, необхідно розвивати високу інтелектуальну культуру [12, с. 41].

В.О. Сухомлинський твердо переконаний, що однією з найголовніших причин духовної примітивності, емоційної убогості, моральної нестійкості окремих людей в роки отроцтва і ранньої юності є обмеженість, низька культура думок, невміння знаходити задоволення своїх духовних потреб в книзі [5, с. 62].

Нелегкі роздуми над гострими соціально-педагогічними проблемами на тридцять четвертому році педагогічної роботи дозволили Сухомлинському зробити висновок: складність виховання у підлітковому віці полягає в тому, що дитину мало вчать бачити, розуміти, відчувати саму себе як частину колективу, суспільства, народу. Василь Олександрович задумувався, що означає поганий вплив на вихованця. На його думку, головним у виховній роботі є не те, щоб оберігати підлітків від поганого впливу, а зробити їх

несприйнятливими до чогось немудрого, аморального. Саме в цьому й полягає майстерність і мистецтво соціального виховання дітей. Сухомлинський вважає, що дуже важливим є формування суспільних інстинктів в дитини, того, що ми називаємо голосом совісті. Громадянські думки, громадянські переконання, праця – це і є та сфера духовного життя в роки отрочтва, яка стає основою благородної, чутливої і вимогливої до себе совісті [7, с. 98].

Отже, В.О. Сухомлинський як соціальний педагог виявляє себе у висвітленні проблем соціального виховання.

Дві важливі соціально-педагогічні проблеми: оптимізація стосунків особистості і соціуму та соціалізація в сім'ї не тільки тісно пов'язані між собою, а лише їх поєднання забезпечує успіх соціального виховання.

Найголовніше, на думку вченого, в тому, щоб учити дитину бачити і почувати, розуміти й переживати всім серцем, що вона живе серед людей і що найглибша людська радість – жити для людей.

На думку В.О. Сухомлинського, справжнє соціальне виховання починається там, де ідея і особиста праця, піт, мозолі, зливаючись воедино, творять те, про що народ говорить: у людини є «святе за душею» [10, с. 208].

Література:

1. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. Полтава: Ред. газ. "Полтавський вісник", 1994. – 191 с.
2. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в. : Учебное пособие, для педагогических учебных заведений / Под ред. Академика РАО А.И.Пискунова. – 2 е. изд., испр. и дополн / И.А. Пискунов. – М.: ТЦ "Сфера", 2001. – 512с.
3. История социальной педагогики: Хрестоматия учеб.: Учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / Под ред. М.А.Галагузовой / М.А. Галагузова. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 544 с.

4. Кравець В.П. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ ст. / В.П. Кравець. – Тернопіль, 1996. – 290 с.
5. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / О.В. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1978. – 263 с.
6. Сухомлинський В.О. Ми продовжуємо себе в дітях // Вибрані твори у 5 т. / О.В. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.5. – С. 578-584.
7. Сухомлинський В.О. Народження громадянина// Вибрані твори у 5 т. / О.В. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977.–Т.3. – С.283-582.
8. Сухомлинський В.О. Народження добра // Вибрані твори у 5 т. / О.В. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 5.– С.217-223.
9. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори у 5 т. / О.В. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 3. – С.7-27.
10. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / О.В. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1988. – 304с.
11. Сухомлинський В.О. Шматок хліба // Вибрані твори у 5 т. / О.В. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.5. – С. 308-316.
12. Янкович О.І. Проблеми соціально-педагогічної роботи з сім'єю у творчості В.Сухомлинського // Наукові записки ТДПУ. Серія: Педагогіка / О.І. Янкович. – 2002. №5. – С.89-92.